

כו-ב **תניא כוותיה דרבא**, שאין "מעות סתומין" נופלין לנדבה אלא כשמעורב בהן דמי חטאת:

וממשיכה הברייתא: ואין מועלין במעות שהפריש לשאר נזירותו, אלא כשנשתמש בכולן או ברובן, שבהכרח יש בהם דמי עולה, ואין מועלין במקצתן, כלומר: בחציין או בפחות, כי שמא כל אותן מעות שהשתמש בהם של שלמים הן, ובדמי שלמים הרי אין מועלים, כמו שאין מועלים בכהמת שלמים.

דתניא: הפריש שני ציבורין של מעות, ואמר: "אלו [הציבור האחד] יהיו לחטאתי, והשאר — הציבור השני — לשאר נזירותי", ומת, דמי חטאת ילכו לים המלח, והשאר: יביא חציו לעולה וחציו לשלמים — (1)

ואם אמר: "אלו לעולתי והשאר לשאר נזירותי", דמי עולה יביאו עולה ומועלין בהן, והשאר יפלו לנדבה, היות ודמי חטאת מעורבין בהן.

הרי למדנו כדברי רבא, שדין "מעות סתומין" לא נאמר אלא במעות שמעורב בהן דמי חטאת סתומין. (2)

ומועלין בכולן [או ברובן] כיון שמעורב בהן

ג. כתב ב"קרן אורה" ד"ה ואין, על דברי התוספות שבאות ב': "כיון דמיירי הכא במת היכי שייך ביה פדיון, וכדתניא לעיל בברייתא [בעמוד א] דמי שהיה מחוייב וכו' מת והיו לו מעות סתומים ילכו כולן לים המלח ואין להם תקנה בפדיון".

התוספות [בתירוץ אחד] ראייה לכך מלשונו שאמר: "אין הקניין "מתפרשות" ולא אמר "נקבעות", אף שגם בעלמא רגיל להזכיר לשון קביעות לגבי קרבנות, ומשמע שאמר כן אף לענין דין מעות "סתומין" ו"מפורשין"; [וצריך ביאור, שהרי אף לענין הקביעות לחטאת או לעולה, לשון המשניות בכל מקום הוא "קן סתומה" ו"מפורשת"].

ומבואר מדבריו, שמיתתו היא זו שמבטלת את הפדיון בברייתא לעיל, כמבואר בלשונו, ולכן לא הוקשה לו רק על דבריהם כאן, ולא על דבריהם בעמוד א, [שהביא ה"קרן אורה" עצמו]; ובודאי כוונתו היא משום שכשמת חל עליהם דין שילכו לים המלח ושוב אין להם תקנה; ואולם טעם זה אינו מובן, כי מאחר שרק משום "תערובת איסור" הולכים כולם לים המלח, למה לא יתקן ויוציא את האיסור מן התערובת!?

1. א. אבל אינו יכול להביא את כל הציבור השני לעולה או לשלמים; ואינו דומה למי שאמר "מעות אלו לנזירותי" שיכול לעשות כן, כי "לנזירותי" משתמע אפילו למקצת נזירותי [וכמו שכתבו התוספות בעמוד א בד"ה ולאפוקי בתירוץ ראשון], אבל "לשאר נזירותי" משמע כל מה שנשאר, כן נראה ככוונת התוספות.

2. העיר ב"קרן אורה" [עמוד א ד"ה אם], דמן הברייתא לא שמענו את כל חידושו של רבא שאמר כן אף אם היו מעורבים בתחילה דמי חטאת ביניהם ואחר כך נפלו.

ב. כתבו התוספות: ואין לו תקנה עד שיביא שתי בהמות ומחלל המעות עליהם, ואומר: בכל מקום שיש בהם דמי עולה יהיו מחוללים על בהמה זו, ודמי שלמים בכל מקום יהו מחוללין על בהמה זו, וראה גם לעיל בעמוד א בתוספות ד"ה ולאפוקי, ובמה שנחבאר בהערה שם.

אבל אם הפריש בהמה לדמיה כדי שיקנה בה את "קרבנות נזירותו", ומת, אין היא בכלל ההלכה ד"מעות סתומים יפלו לנדבה", שאין בהמה בכלל "מעות" וכפי שיתבאר — (4)

ולכן הרי היא כאילו היתה [דמי החטאת שבה] "מפורשת בתערוכת", ותמות הבהמה ותלך לאיבוד. (5)

אמר ביאר רב נחמן את דברי רב הונא בשם רב:

דמי חטאת, ואין מועלין במקצתן כיון שמעורב בהן דמי שלמים, ואף שנופלין כולן לנדבה, אינם יוצאים משם שלמים שהיו עליהם עד הנה עד שעת הקרבה. (3)

א. השמועה הבאה מתבארת על פי מסקנת התוספות.

אמר רב הונא אמר רב:

לא שנו — שהמפריש מעות סתומין לנזירותו ומת, יפלו המעות לנדבה — אלא כשהפריש מעות.

באופן שהפריש בהמה לנזירותו והניזר עדיין חי, שזה ודאי אין מקומו כאן; אלא באופן שהפריש בהמה ולא פירש — ומת, וקא משמע לן שאין דינה כמעות "סתומין" שתפול לנדבה, אלא כמפורשת היא, ודחו, שכבר למדנו מרבן שמעון בן גמליאל שהיא כמפורשת מחיים, והוא הדין שלאחר מיתה הרי היא מפורשת.

ומסתבר, שכונתם היתה כשהפריש שתי בהמות לכל הפחות והאחת מהן ראויה לחטאת והשניה לקרבן אחר, כי אין דין "מעות סתומין" אלא כשמעורב חטאת עם עולה או שלמים.

ב. ב"קן אורה" ד"ה ובירושלמי, כתב על דברי התוספות, שאין הכרח מן המשנה דרבן שמעון בן גמליאל, כי היה מקום לומר: "כיון דלא פירש שם לכל אחד הוה אמינא דבכלל סתומים הם, ואם מת יפלו לנדבה, קא משמע לן דהוי כמפורש", ובה ביאר דברי הירושלמי; ויש לסייע סברתו מדברי רב אשי לעיל בעמוד א', שיש חילוק בין אמר סתם "לקרבנותיו" דמשמע חטאת עולה ושלמים, לבין אם אמר בהדיא "אלו לחטאתי ועולתי ושלמי" הרי דבעינן פירוש בפה.

ויש לומר שהתוספות גם הם הריגשו בזה ולכן הוסיפו "והא מתניתין היא דמיית

3. כן כתבו התוספות ש"צריך לומר"; וראה מה שכתב בהגהות הגר"א.

4. שמועה זו בהכרח כדעת רבי יוחנן [לעיל כה א] היא, הסובר "הלכה היא בנזיר", כי לדעת ריש לקיש [שם], מהיכי תיתי לחלק בין מעות לדבר אחר, כיון שעיקר הדין נלמד מ"לכל נדריהם ולכל נדבותם", התורה אמרה מותר נדר יהא לנדבה.

5. א. כתבו התוספות שבפשוטו היה נראה לפרש את דברי רב הונא במי שהפריש בהמה הראויה לנזירות, וקא משמע לן רב הונא: אף על פי שלא פירש לאיזה מקרבנותיו הוא מפריש את הבהמה, מכל מקום הרי זה כאילו פירש ויקריבנה לשם מי שהיא ראויה לפי מינה; אלא שאין לפרש כן, ומשום שמשנה היא לקמן מה א [ומובאת בהמשך הסוגיא] "רבן שמעון בן גמליאל אומר: הביא שלש בהמות ולא פירש, הראויה לחטאת תקרב חטאת לעולה תקרב עולה לשלמים תקרב שלמים"; וגם משמע להם מהמשך הסוגיא שאין זו כוונת רב הונא, ולכן פירשו כפי שנתפרש בפנים.

ביאור דבריהם הוא: ודאי שלא חשבו לפרש

הא דאמרי, כלומר: זה שאמר רב "בהמה
הרי היא כמפורשת" —

לא שנו אלא שהקדיש בהמה תמימה —
שאינה ראויה לקרבנות נזירות — לדמיה,
כדי לקנות בהם את קרבנות נזירותו, שהיות
וחל עליה קדושת הגוף שהרי תמימה היא, (6)
נמצא שאין יכול לפדותה אלא אם יפול בה
מום, ולכן אין היא בכלל ההלכה ד"מעות
סתומין".

ומשום שכך נאמרה ההלכה: "מעות סתומין
יפלו לנדבה", ואין בכלל זה אלא מעות או
שאר דברים שראויים לקנות בהם מיד, אבל
בהמה תמימה שאין יכול לקנות בה מיד, אין
היא דומה ל"מעות" ואינה בכלל ההלכה. (7)

אבל אם הפריש בהמה בעלת מום לדמיה,
כיון שיכול למוכרה מיד הרי היא בכלל
מעות ודנין אותה כסתומה ותימכר ויפלו
דמיה לנדבה.

ומכל מקום דוקא בהמה בעלת מום וכיוצא
בה, אבל אם הפריש נסכא [חתיכת כסף]
לדמי קרבנות נזירותו —

לא הוי בכלל ההלכה ד"מעות סתומים יפלו
לנדבה", ומשום שדרך להמתין מלמוכרה עד
שימצא אדם שהוא נצרך לה, ואינה בכלל
"מעות", אלא דין הנסכא הוא כאילו היתה
מפורשת בתערובת, ותלך כולה לאיבוד
משום דמי חטאת שבה.

ורב נחמן בר יצחק אמר:

אפילו אם הפריש נסכא הרי היא בכלל
ההלכה ד"מעות סתומין", כי פעמים
שמוכרים אותה מיד.

אבל אם הפריש פואר של קורות [סדר של
קורות ערוכות ועומדות לבנין], לא, ומשום
שדרך להשהות את הקורות עד שימצא אדם
הצריך לקנותם לצורך בנין, ולכן אינם בכלל
"מעות".

התערובת סתומה, שהרי חטאת לחוד ועולה
ושלמים לחוד, ואין זו תערובת כלל.

6. בתוספות נשאו ונתנו למה חל עליה קדושת
הגוף כיון שאינה ראויה לקרבנות נזירות, ראה
בדבריהם; ואולם לא ביארו התוספות, מה
הכריחם לפרש שהבהמה עצמה אינה ראויה
לנזירות, ולא פירשו שהקדיש לדמיה בהמה
הראויה לנזירות.

7. בהמשך הסוגיא בהערות יתבאר שנחלקו
אמוראים בהגדרת הדברים:

יש הסובר: דוקא דבר שבקל יוצא הוא
בהוצאה הוא הנכלל בדין מעות סתומין, ולא
בהמה תמימה שאינה יוצאת בקל בהוצאה.

בסמוך, והיינו דבגמרא לקמן כז א מוכיחה
הגמרא מרבן שמעון בן גמליאל שבהמה
כמפורשת דמיא, ומכח זה מקשה הגמרא קושיא,
הרי שהדבר פשוט ללמוד משם דין זה.

והביאור הוא, שלענין "מעות סתומין" הרי
צריך שני תנאים: א. שתהיה החטאת סתומה ולא
מפורשת, ולזה אכן צריך פירוש בפה; ב. שיהיה
במעות תערובת של חטאת עם קרבן אחר, ולכן
צריך שיהיו כל המעות סתומין, דהיינו שלא
פירש איזה לחטאת ואיזה לעולה, ולענין זה
אפילו פירוש שאינו בפה מועיל, שהרי אין כאן
תערובת.

ולפי זה, הא דאמרינן שכשהחטאת ברורה
מצד מינה הרי היא כמפורשת, אין הכוונה
שהחטאת אינה סתומה, אלא הכוונה היא שאין

אמר ליה רב שימי בר אשי לרב פפא: (8)

והרי מאי טעמייהו דרבנן [החכמים הנזכרים לעיל] דאמרי שהמפריש בהמה או נסכא או סואר של קורות אין דינם כ"מעות סתומין"? משום שכך נאמרה הלכה: "מעות" סתומין יפלו לנדבה ולא בהמה, "מעות" ולא נסכא, "מעות" ולא סואר!?

אלא מעתה — שאכן לא נאמרה ההלכה אלא כ"מעות" — אף אנו נאמר:

"מעות" סתומים הם שנופלים לנדבה, ולא עופות [קן] של תורים או בני יונה שהאחד לחטאת והאחד לעולה] סתומים, שהפרישו אותם חייבי קנין או נזיר טמא — לחובתם ?! (9)

והיינו שנאמר: אף שבנזיר טמא ובחייבי קנין נתקבלה ההלכה "מעות סתומים יפלו לנדבה", בכל זאת אין דין זה אמור אלא במעות, אבל אם הפרישו עופות ומתו הבעלים, לא יפלו העופות לנדבה! (10)

וכי תימא הכי נמי [שמא תאמר: אכן כן, ובעופות לא נאמרה הלכה זן]?!?

אלא [אם כן] תיקשי הא דאמר רב חסדא:

אין הקניין מתפרשות — איזה עוף יהיה לחטאת, ואיזה לעולה — אלא אי בלקיחת בעלים מן המוכרם להם, שכאשר קנאן אמר: את זה אני לוקח לעולה, ואת זה אני לוקח לחטאת, [והיא נקראת "קן מפורשת"], ושוב אין הכהן יכול לשנותן בעשייתן, ואם שינה הרי הם פסולים.

אי בעשיית כהן, כלומר: אם לקחום הבעלים סתם, ואחר כך קראו עליהן הבעלים שם אין השם חל עליהם ויכול הכהן לשנותם, [והיא נקראת "קן סתומה"]. (11)

והשתא תיקשי: הרי יש בכלל דברי רב חסדא שאם לא פירשו הבעלים בשעת לקיחה — שם "קן סתומה" על הקן גם לענין שאם מת יפלו העופות לנדבה מדין "מעות סתומין"; ותיקשי לך: אמאי!?

וכמבואר לעיל כו א.

10. רב שימי מבין את דברי החכמים כהגדרה הראשונה בהערה לעיל, שאין בכלל ההלכה אלא "דבר היוצא בהוצאה" בקל, כי לפי ההגדרה השניה שההלכה נאמרה על דבר שבקל קונה בו את קרבנותיו, אם כן עופות שהן עצמן קרבים על גבי המזבח כל שכן שיפלו לנדבה, ואין מקום לקושייתו על דבריהם; ולקמן בהערה יתבאר בשם התוספות שישוב הקושיא של רב שימי היא אכן משום שהגדרת הדברים היא כאופן השני, ולכן אף עופות הן בכלל ההלכה.

11. נתבאר על פי רש"י בעירובין לו ב.

ויש הסובר: דוקא דבר שבקל יכול הוא לקנות בו את קרבנותיו הוא הנכלל בהלכה, ולא בהמה תמימה שבשביל רכישת קרבנותיו בהם, צריך הוא להמתין עד שיפול בה מום.

8. שמועה זו דרב שימי ורב פפא עוממה היא עד מאד, ונתלבטו בה הרבה הראשונים והאחרונים; ואף הפירוש שנתבאר כאן על פי מסקנת התוספות, יש בו תהיות ותמימות, וד' יאיר עיני ישראל בתורתו.

9. וכגון שבשעת הפרשה לא הזכיר שם חטאת אלא הפריש "קן" לחובתו, שאם לא כן אין זה בכלל "מעות סתומין" כיון שהזכיר שם חטאת,

שלוש בהמות לקרבנות נזירותו, ולא פירש איזו לחטאת ואיזו לעולה ואיזו לשלמים —

הרי זה כאילו פירש, והראויה לחטאת תקרב חטאת, הראויה לעולה תקרב עולה, הראויה לשלמים תקרב שלמים, הרי שבהמה כ"מפורשת" היא. (1)

ותיקשי לך: ואמאי?! והאמרת [והרי אתה אומר]: בהמה כלומר: בהמות העומדות לקרבן — שהן כמו עופות — לאו כמפורשת דמיא?! (2)

אמר ליה רב שימי בר אשי לרב פפא, וכי יש

הא מעות גמירין לה [הרי רק במעות נתקבלה ההלכה] ולא בעופות?! (12)

אמר ליה רב פפא לרב שימי בר אשי:

ויליטעמיך ש"עופות סתומים" העומדים לקרבן הרי הם בכלל "מעות סתומין", אם כן הוא הדין בהמות סתומות העומדות לקרבן נזירות [שלא נתפרשו לאיזה קרבן מיועדת כל בהמה], יש להן דין "בהמות סתומות" — ואם כן תיקשי הא דתנן במשנה לקמן מה א:

רבן שמעון בן גמליאל אומר: הביא הנזיר

12. תוספת ביאור:

2. א. בפשוטו משמע, שבאה הגמרא להקשות על רב שימי מצד אחר, שעיקר דבריו היה ללמוד מדברי רב חסדא שאף "עופות" שאינם "מעות" הרי הם בכלל ההלכה, והגמרא מקשה שעופות אינן "סתומין" אלא מפורשין כמו שבהמות אינן סתומות אלא מפורשות. ואינו מובן, שאם כן תיקשי: כל מקום שמצאנו "קן סתומה" היכי משכחת לה, והלוא מפורשת היא; אלא ודאי שאין לדמות כלל "קן" שמין חטאת שוה למין העולה, לבהמות של נזירות שהמינים שונים, ואם כן מאי קשיא על רב שימי?! [וראה ב"קין אורה" שתמה על קושיית הגמרא — לפי שיטת התוספות בפירוש הסוגיא — ולא יישב, הובא ב"ארוי הלכנון" אות קנט].

יש מי שכתב לדחוק ולפרש את הגמרא, על פי הסברא שכתב ה"קין אורה" בד"ה וברושלמי — הובא בהערה לעיל כה ב בתחילת סוגיא זו — שאפילו אם הם כ"מפורשים" לענין הקרבה, בכל זאת יש לומר שהם "סתומין" לענין נפילה לנדבה, ומשום שלא פירש בלשונו איזו לחטאת. ומשמע לרב פפא בביאור המשנה, שחלוקת

עיקר דברי רב חסדא לא הובאו בכל מקום אלא לענין שאין הבעלים יכולים לקבוע איזו לחטאת ואיזו לעולה אלא בשעת לקיחה; וסוגייתנו מחדשת שאמר כן אף לענין ההלכה ד"מעות סתומין" הנופלים לנדבה; והוסיפו התוספות [בתירוץ אחד] ראייה לכך מלשונו שאמר: "אין הקינין מתפרשות" ולא אמר "נקבעות", אף שגם בעלמא רגיל להזכיר לשון קביעות לגבי קרבנות, ומשמע שאמר כן אף לענין דין מעות "סתומין" ו"מפורשין"; [וצריך ביאור, שהרי אף לענין הקביעות לחטאת או לעולה, לשון המשניות בכל מקום הוא "קן סתומה" ו"מפורשת"].

1. יש מי שהעיר: מנין לנו להוכיח מדברי רבן שמעון בן גמליאל שהבהמות הן כמפורשות, והרי יש לומר, שאינם כמפורשות קודם שהוקרבו [וכמו קינין], אלא דמילא יקרב כל קרבן למה שהוא ראוי, ואין זה אלא כפירוש בשעת עשיית הכהן?! ולפי המבואר בהערה הבאה, ניחא.